

**Κριτήριο αξιολόγησης για ανακεφαλαιωτικές εξετάσεις στο μάθημα της Λογοτεχνίας
Γ' Γυμνασίου**

Τα ζα, Στρατή Μυριβήλη

Στο παρακάτω απόσπασμα από το βιβλίο Η ζωή εν τάφω (1931) του Στράτη Μυριβήλη περιγράφεται η αγριότητα του πολέμου σε μια σκηνή στην οποία εξοντώνονται ανυπεράσπιστα «επιστρατευμένα» γαϊδούρια.

Τα ζα στον πόλεμο! Σήμερα από το πρωί συλλογιούμαι μόνο αυτό. Καλά εμείς οι ανθρώποι. Έχουμε τα συμφέρα μας, τις ιδεολογίες μας, τις λόξες μας, τις μεγαλομανίες και τους ενθουσιασμούς μας. Απ' όλα αυτά μαγειρεύεται περίφημα ο πόλεμος. Έχουμε και τις πονηριές μας, για να γλιτώνουμε σαν δούμε τα ζόρικα. Τ' αμπριά* μας, τα νοσοκομεία, ακόμα και τις λιποταξίες*. Όμως τ' αγαθά τα ζα που τα επιστρατεύουμε να κάμουν μαζί μας τον πόλεμο;

Θαρρώ πως, όταν καμιά φορά οι ανθρώποι βγάλουν από μέσα τους την επιληψία* του ομαδικού σκοτωμού, θα 'χουν όλο το δίκιο να ντρέπουνται σ' όλη τους τη ζωή και μόνο γι' αυτό: που τραβήξανε και τ' αθώα τα ζα στον πόλεμο. Στοχάζουμαι πως κάποτε θα είναι ένα απ' τα πιο μαύρα σημάδια της Ιστορίας των Ανθρώπων.

Η Μεραρχία μας κουβάλησε μαζί της απ' το νησί και μια συζυγαρχία γαϊδάρους. «Συζυγαρχία ημιόνων» γράφεται στα χαρτιά. Μα η αλήθεια είναι πως έχει μόνο γαϊδάρους. Υποφέρανε πολύ ώσπου να τους μπάσουνε στα βαπόρια. Το ίδιο και σαν τους ξεφορτώνανε στη Θεσσαλονίκη. Τους αρπούσε το βίντοι* μουσιγκρίζοντας θυμωμένα και τους σήκωνε ανάερα μέσα στη γερή φασκιά τους. Αυτό τους ξετρέλαινε. Κι η τρομάρα τους ήταν εκπληχτικά ζωγραφισμένη μέσα στα έξαλλα μάτια τους. Κλωτσούσανε στο κενό, φρουμάζανε, στριφογύριζαν τους βολβούς και το πετσί τους ρυτίδιαζε απ' τη φρίκη. Κατόπι

περάσανε μαζί μας όλη τη Μακεδονία φορτωμένοι πυρομαχικά. Τα 'χανε κι αυτοί με τους Γερμανούς, με τους Τούρκους, με τους Βουλγάρους. Σα μπήκαμε 'μείς στο χαράκωμα, ο όρχος* τους στήθηκε στην Κούπα. Είναι ένα χωριό πίσω από τις γραμμές μας, ρημαγμένο από το πυροβολικό. Μένουν εκεί μονάχα κάτι Φραντσέζοι* φουρναραίοι. Εκεί στην Κούπα, μέσα σε μιαν όμορφη χαράδρα, έστησε τα παλούκια της η «Συζυγαρχία των ημιόνων» της Μεραρχίας μας.

Τα ζα ξεκουραστήκανε κάμποσες μέρες απ' το πολυμερίτικο περπάτημα που τα 'χε παραζαλισμένα στην κούραση. Ξανεσάνανε. Βρήκανε κιόλας μπόλικο χορτάρι, φάγαν και πήραν απάνω τους. Καρδάμωσαν*. Τότες προσέξανε πως ήταν χαρά Θεού πάνω στη γης, κι ο Έρωτας κέντριζε όλα τα πάντα, από τα μαμούδια ως τα λουλούδια, να μπούνε μέσα στο παναιώνιο πανηγύρι της αναπαραγωγής. Οι γαϊδάροι ακούσαν το μεγάλο κάλεσμα και απάντησαν με το ερωτικό τους σάλπισμα: παρών! Υπάκουγα, γεμάτα αθωότητα κι ανηξεριά σαν όλα τα ζα. Η χαράδρα βούιξε από τα παράφωνα επιθαλάμια χλιμιντρίσματα. Και ο αντίλαος πήρε τα ερωτικά σαλπίσματα και τα πήγε ως πέρα στο Περιστέρι.

'Ένα αεροπλάνο ξεκίνησε τότες βουΐζοντας απ' αντίκρυ. 'Ηρθε κι έκοψε ένα-δυο γύρους πάνω από τη χαράδρα. Αυτοί το χαβά* τους. Κατόπι γύρισε πίσω μέσα στην αποθέωση των οιβίδων, που έσκαζαν στον ουρανό σαν ένα κοπάδι άσπρα προβατάκια που όλο και πλήθαιναν γύρω του.

Οι γαϊδάροι δεν ξέρουν από αεροπλάνα. 'Ήτανε κιόλας τόσο σύγκορμα παραδομένοι στη χαρά της ζωής, που δεν τους απόμενε καιρός να προσέξουν τίποτ' άλλο.

Σε λίγο η λαγκαδιά βόγγησε βαριά από μια σειρά εκρήξεις και σουβλερές σφυριξιές. 'Ήταν ένα σωστό μακελειό αθώων. Τα ζα ξεκοιλιάστηκαν, σφάχτηκαν πάνω στο τρυφερό χορτάρι, αγκρισμένα* μέσα στο μεθύσι της γεννητικής τους χαράς. Ψοφούσαν κι ανεστέναζαν σαν ανθρώποι. Πέφτανε χάμου και ξεψυχούσαν σιγά σιγά, γύριζαν το λαιμό κοιτάζοντας λυπητερά τα εντόσθια τους, που σάλευαν σαν κοκκινωπά φίδια ανάμεσα στα πόδια τους. Κουνούσαν απάνω-κάτω τα χοντρά τους κεφάλια δίχως να καταλαβαίνουν τίποτα. Ανετρίχιαζαν, τρέμανε τα ρουθούνια τους, ανοίγανε τα πλατιά χείλια ξεσκεπάζοντας τα δόντια τους και σερνόντανε με τσακισμένα πόδια. Πεθαίνανε στο τέλος βρέχοντας τα λουλούδια με το αίμα τους, και τα μεγάλα μάτια τους ήταν γεμάτα απορίες και πόνους. 'Ένα γαϊδουράκι με τσακισμένη τη ραχοκοκαλιά χαμόσερνε καμιά δεκαπενταριά μέτρα το κορμί του, ακουμπώντας μόνο στα μπροστινά πόδια. Κατόπι αναδιπλώθηκε, γύρισε το κεφάλι προς τη μεγάλη λαβωματιά του κι αγκομαχούσε πολλήν ώρα ώσπου να παραδώσει.

'Ένας ημιονηγός, μόλις άρχισε ο βομβαρδισμός, βάλθηκε να τρέχει σαστισμένος. Βαστούσε γερά το χαλινάρι του γαϊδάρου του κι έτρεχε σαν τρελός. 'Εφτασε έτσι ως τ' αμπριά των Φραντσέζων ψωμάδων. Εκεί πια, μέσα στα γιούχα της φανταριάς, πήρε είδηση πως έσερνε πίσω του το κεφάλι του γαϊδάρου θερισμένο απ' το λαιμό.

Μέσα στα κλειδωμένα δόντια του το ζο κρατούσε ακόμα μια τούφα κίτρινες μαργαρίτες ματωμένες.

***αμπριά:** στρατιωτικά προκαλύμματα για την αποφυγή των εχθρικών επιθέσεων ***λιποταξία:** εγκατάλειψη της μάχης ***επιληψία:** πάθηση του εγκεφάλου, εδώ τρέλα ***βίντα:** γερανός ***όρχος:** στρατιωτικός πολεμικός σχηματισμός με σκοπό τον ανεφοδιασμό ***Φραντσέζοι:** Γάλλοι ***καρδαμώνω:** χορταίνω ***χαβάς:** εδώ η απασχόλησή τους ***αγκρισμένα:** μπλεγμένα

1^ο Θέμα (Κατανόηση κειμένου, 6 μονάδες)

Στην εικόνα, κάτω από τον τίτλο του κειμένου, αποτυπώνεται ο πίνακας του Πάμπλο Πικάσο που έχει τίτλο: «Γκερνίκα». Στις 26 Απριλίου 1937 γερμανικά και ιταλικά αεροπλάνα, οι πιλότοι των οποίων πολεμούσαν στο πλευρό των Ισπανών Εθνικιστών, στον Ισπανικό Εμφύλιο Πόλεμο, βομβάρδισαν την πόλη Γκερνίκα, στη χώρα των Βάσκων, με αποτέλεσμα να χάσουν τη ζωή τους εκατοντάδες άνθρωποι. Ο Πικάσο αποτύπωσε στο έργο του εικόνες από τον βομβαρδισμό. (Σχόλιο για τον εκπαιδευτικό: Ο συγκεκριμένος πίνακας με επεξηγηματικό κείμενο υπάρχει στο διδακτικό βιβλίο της Νεοελληνικής Γλώσσας Γ' Γυμνασίου σελ. 93)

Να συγκρίνετε το απόσπασμα του Στρ. Μυριβήλη με τον πίνακα του Πικάσο ως προς το θέμα, τον στόχο και τις εικόνες και να εντοπίσετε ομοιότητες και διαφορές.

Ενδεικτική απάντηση:

Ομοιότητες

- Κοινό θέμα: Ο Πόλεμος που σκορπίζει τον θάνατο.
- Στόχος κοινός: Η ευαισθητοποίηση του κοινού στις ολέθριες συνέπειες του πολέμου, αντιπολεμικά μηνύματα
- Εικόνες παρόμοιες: Οι απόσπασματικές εικόνες του πίνακα θυμίζουν την γρήγορη εναλλαγή των εικόνων στην 7^η παράγραφο, στις οποίες αποτυπώνεται η φρίκη, ο πόνος, η καταστροφή.

Διαφορές

- Στον πίνακα του Πικάσο η καταστροφή είναι γενικευμένη, σε ζώα και ανθρώπους, όχι μόνο σε ζώα, όπως στο απόσπασμα από τη «Ζωή εν τάφῳ».
- Στον πίνακα δεν υπάρχει χαρά, μόνο οδύνη · ενώ στο απόσπασμα υπάρχει μία σκηνή με τα γαϊδούρια να απολαμβάνουν τη χαρά της ζωής.
- Στο απόσπασμα ο αφηγημένος χρόνος διαρκεί περισσότερο από τη στιγμή που αποτυπώνει ο πίνακας του Πικάσο. Ο πίνακας αντιστοιχίζεται με την 7^η παράγραφο του αποσπάσματος.
- Στο απόσπασμα υπάρχουν φωτογραφικές περιγραφές (νατουραλισμός), ενώ στον πίνακα του Πικάσο οι εικόνες έχουν «αφαίρεση».

ή (δεύτερη απλούστερη επιλογή για τον/την εκπαιδευτικό)

Να χρησιμοποιήσετε λέξεις-φράσεις-εικόνες από το κείμενο του Μυριβήλη για να συνοδεύσετε τον πίνακα του Πικάσο.

Ενδεικτική απάντηση:

Οι αποσπασματικές εικόνες του πίνακα θυμίζουν τη γρήγορη εναλλαγή των εικόνων στην 7^η παράγραφο, στις οποίες αποτυπώνεται η φρίκη, ο πόνος, η καταστροφή.

ή (τρίτη επιλογή για τον/την εκπαιδευτικό)

Η «Ζωή εν τάφῳ» του Στρ. Μυριβήλη κατατάσσεται στην Αντιπολεμική Λογοτεχνία. Ποιο είναι το αντιπολεμικό μήνυμα που περιέχει το συγκεκριμένο απόσπασμα; (μέχρι 60 λέξεις)

Ενδεικτική απάντηση:

Ο Στρατής Μυριβήλης δείχνει την ταλαιπωρία και τον πόνο των ζώων στον πόλεμο, τόσο κατά τη μεταφορά τους, όσο και στο πεδίο της μάχης. Στην τύχη των γαϊδουριών αποτυπώνεται το φρικτό πρόσωπο του πολέμου που σκορπίζει τον θάνατο και αμαυρώνει τη χαρά της ζωής. Ο αφηγητής αισθάνεται ντροπή για την αντιμετώπιση των ζώων στον πόλεμο. Πόσο μάλλον για τους ανθρώπους...

2^ο Θέμα (Γλώσσα του κειμένου, 6 μονάδες)

Με ποια εκφραστικά μέσα (μέχρι δύο) υποστηρίζεται το αντιπολεμικό μήνυμα του αφηγήματος; Να δικαιολογήσετε ην απάντησή σας.

Ενδεικτική απάντηση:

1. Οι αντιθέσεις: α) Η σκηνή με τα γαϊδούρια να απολαμβάνουν την ξεκούραση , το φαγητό και τον έρωτα (4^η παράγραφος) έρχεται σε αντίθεση με τις επόμενες, όπου κυριαρχεί ο θάνατος και η καταστροφή.

2. Τα ασύνδετα σχήματα στην 1^η και 7^η παράγραφο. Πιο συγκεκριμένα, στην 1^η παράγραφο: «Κλωτσούσανε στο κενό, φρουμάζανε, στριφογύριζαν τους βολβούς και το πετσί τους ρυτίδιαζε απ' τη φρίκη» και στη 7^η «Ανετρίχιαζαν, τρέμανε τα ρουθούνια τους, ανοίγανε τα πλατιά χείλια ξεσκεπάζοντας τα δόντια τους και σερνόντανε με τσακισμένα πόδια». Και στις δύο περιπτώσεις με τα ασύνδετα σχήματα τονίζεται η ταλαιπωρία, ο πόνος και η οδύνη των ζώων και μέσα από αυτά η φρίκη του πολέμου.

(Μπορεί να υπάρξουν και άλλες απαντήσεις, επίσης αποδεκτές: η νατουραλιστική/ρεαλιστική φωτογραφική περιγραφή, χαρακτηριστικές εικόνες, όπως η τελευταία, που λειτουργεί και ως σύμβολο).

3ο Θέμα (Παραγωγή λόγου, 8 μονάδες)

Μπορείτε να επιλέξετε ένα από τα παρακάτω θέματα (Οδηγία για τους/τις μαθητές/τριες):

α.«... ο σεβασμός των ζώων από τους ανθρώπους είναι αδιαχώριστος με τον αντίστοιχο σεβασμό ανθρώπου προς άνθρωπο.» Από την οικουμενική διακήρυξη για τα δικαιώματα των ζώων, Παρίσι, 1978.

Να συσχετίσετε την παραπάνω θέση με το απόσπασμα του Στρ. Μυριβήλη.

Ενδεικτική απάντηση

Στη σκέψη του Μυριβήλη ισχύει αυτό που εκφράζεται στην οικουμενική διακήρυξη: εκεί που δεν σέβονται τη ζωή των ζώων δε γίνεται σεβαστή και η ζωή των ανθρώπων, γιατί το κέρδος, η ικανοποίηση οικονομικών, πολιτικών και άλλων συμφερόντων υπερισχύει των συναισθημάτων και της ανθρωπιάς.

Ή (δεύτερη επιλογή για τους/τις μαθητές/τριες)

β. «Ένας ημιονηγός, μόλις άρχισε ο βομβαρδισμός, βάλθηκε να τρέχει σαστισμένος. Βαστούσε γερά το χαλινάρι του γαϊδάρου του κι έτρεχε σαν τρελός. Έφτασε έτσι ως τ' αμπριά των Φραντσέζων ψωμάδων. Εκεί πια, μέσα στα γιούχα της φανταριάς, πήρε είδηση πως έσερνε πίσω του το κεφάλι του γαϊδάρου υερισμένο απ' το λαιμό».

Είσαι ο ημιονηγός σε μεγάλη ηλικία που αφηγείσαι το παραπάνω περιστατικό στα εγγόνια σου, που δεν έχουν εμπειρίες από πολέμους, και θέλεις με αυτή την ιστορία να δείξεις τη φρίκη του πολέμου (100-200 λέξεις)

Ενδεικτική αξιολόγηση με διαβαθμισμένα κριτήρια

	8	7-6	5-4	3-2	1
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ	Ο/Η μαθητής/τρια έχει κατανοήσει άριστα το κείμενο και έχει αναπτύξει άριστα, με πληρότητα, το συγκεκριμένο περιστατικό. Το κείμενο υπηρετεί πολύ καλά τον αντιπολεμικό μήνυμα του αποσπάσματος.	Ο/Η μαθητής/τρια έχει κατανοήσει πολύ καλά το κείμενο και έχει αναπτύξει συγκεκριμένο περιστατικό. Το κείμενο υπηρετεί με επάρκεια τον αντιπολεμικό μήνυμα του αποσπάσματος.	Ο/Η μαθητής/τρια έχει κατανοήσει επαρκώς το κείμενο και έχει αναπτύξει περιστατικό. Το κείμενο υπηρετεί με επάρκεια τον αντιπολεμικό μήνυμα της ιστορίας.	Ο/Η μαθητής/τρια έχει κατανοήσει στοιχειώδως το κείμενο και έχει αναπτύξει με αρκετές ελλείψεις το συγκεκριμένο περιστατικό. Το αντιπολεμικό μήνυμα του κειμένου δεν είναι εικάσια.	Ο/Η μαθητής/τρια έχει κατανοήσει ελάχιστα και ανεπαρκώς τη σκέψη του συγγραφέα και έχει αναπτύξει με πολλές ελλείψεις το συγκεκριμένο περιστατικό. Δεν υπάρχει αντιπολεμικό μήνυμα.
ΔΟΜΗ και ΟΡΓΑΝΩΣΗ	Η ιστορία είναι άριστα οργανωμένη και διαθέτει όλα τα χαρακτηριστικά της αφήγησης (πλοκή, χρονική σειρά, ακολουθία χρόνων, αιτιακές σχέσεις).	Η ιστορία είναι πολύ καλά οργανωμένη και διαθέτει τα χαρακτηριστικά της αφήγησης (πλοκή, χρονική σειρά, ακολουθία χρόνων, αιτιακές σχέσεις).	Η ιστορία είναι καλά οργανωμένη και διαθέτει κάποια από τα χαρακτηριστικά της αφήγησης (πλοκή, χρονική σειρά, ακολουθία χρόνων, αιτιακές σχέσεις).	Η ιστορία είναι μέτρια οργανωμένη και διαθέτει λίγα από τα χαρακτηριστικά της αφήγησης (πλοκή, χρονική σειρά, ακολουθία χρόνων αιτιακές σχέσεις).	Η ιστορία δε διαθέτει στοιχεία οργάνωσης και χαρακτηριστικά της αφήγησης (πλοκή, χρονική σειρά, ακολουθία χρόνων, αιτιακές σχέσεις)

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

ΣΥΖΩΝΟΙ ΗΣΗΧ / ΖΩΦ	Δεν υπάρχουν γραμματικά και ορθογραφικά λάθη. Η έκφραση είναι σωστή και το λεξιλόγιο πλούσιο.	Υπάρχουν λίγα γραμματικά ή/και ορθογραφικά λάθη. Η έκφραση είναι ικανοποιητική και το λεξιλόγιο πολύ καλό.	Υπάρχουν αρκετά γραμματικά ή/και ορθογραφικά λάθη. Η έκφραση είναι ικανοποιητική και το λεξιλόγιο είναι καλό.	Υπάρχουν πολλά γραμματικά ή/ και ορθογραφικά λάθη. Η έκφραση παρουσιάζει ασάφειες και το λεξιλόγιο είναι φτωχό.	Το κείμενο είναι δυσνόητο, γεμάτο ορθογραφικά και εκφραστικά λάθη. Ακατάλληλο ύφος. Η ιστορία διαθέτει στοιχειώδες λογοτεχνικό ύφος και λογοτεχνικά στοιχεία.
	Υφος κατάλληλο: Η ιστορία διαθέτει στον μέγιστο βαθμό λογοτεχνικό ύφος και λογοτεχνικά στοιχεία (εκφραστικά μέσα, αφηγηματικοί τρόποι).	Υφος κατάλληλο.: Η ιστορία διαθέτει σε μεγάλο βαθμό λογοτεχνικό ύφος και λογοτεχνικά στοιχεία.			